

D. D.

METEORA
THEOLOGICÆ
NATURALIS,

FASCICULUS PRIMUS, *Solus*

QUEM

Consentiente Ampliff. Facult. Phil. in Reg. Acad. Aboënsi,

Publice ventilandum sistit *entrollunt ston*

HENRICUS H.
ALANUS,

RESPONDENTE

SAMUELE MÖLLER,

AUSTRO FEN.

In Audit. Maj. Die XXVI. Febr. Anni MDCCLXVI.

Horis Ante Meridiem Consuetis,

ABOÆ impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL,

ARTICULUS PRIMUS

**

**

**

Versatur enim magnus error, propter insidiosas non nullorum simulationes.

CICERO.

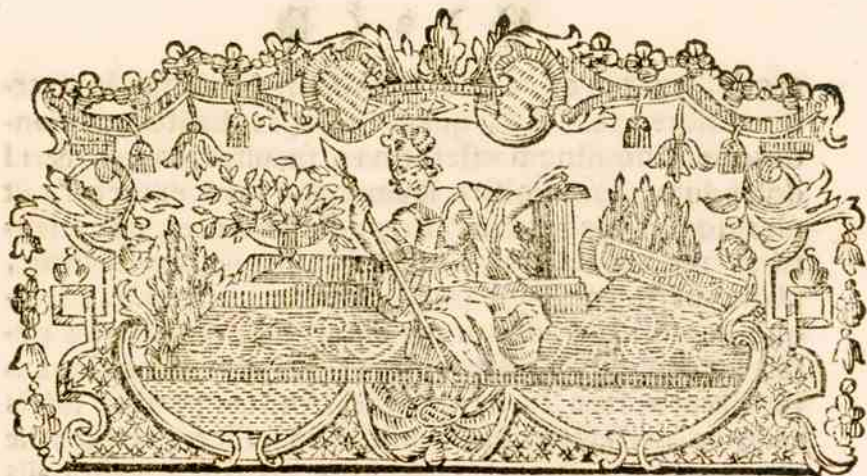
SAMUEL MÖLLER

AVVVS 1824

In Aedibus Typographicis, Anno MDCCCXXIV.

Haec sunt verba...

ABOGE impensis Joh. Christoph. Bannmann.

A. Ω.

PRÆFATIO.

Ea est vis intellectus humani, ut iudicia formaturus, ideas necet, quæ naturæ rerum, quoad fieri potest, respondent. Splendens hæc est & indubia veritas, quæ ex conditione ejus *a)* atque sine *b)*, tum ex summa profunditate intellectus Divini, cujus in homine radii luceſcunt *c)*, juſta ducitur ratiociniorum ſequela. Hinc fluit ille, quem omnes homini tribuunt, amor & ſtudioſum veritatis. Atque hic eſt præcipuum adquirendæ felicitatis adminiculum. Hunc ſi ex-
A meris,

a) WALLERII *Psychologia rationalis* Cap. II. §. 65. col. cum §. 61. *b)* CARPOVII *Elem. Theol. Nat.* Part. II, Cap. II. §. 996. 997. *c)* CARPOV, *l. c.* §. 1006.

meris, exigua erit, quæ hominem brutaque intercedit differentia. Ast, quamvis supra brutorum conditionem hominem efferat hæc facultas, tamen & id dolendum, tam sinistre illam haud raro exerceri, ut plerique in veritate investiganda versantes, cæcutientibus res intueantur oculis fabulisque occupentur, plane ut solent, qui præclusi sunt spectaculo. Neque hoc mirum; donorum enim summorum quis nescit facilem etjam esse abusum? Num vero novercantis naturæ hæc sunt indicia? Annon potius, salvis reliquis perfectionibus, aliter id efficere sapientiæ Divinæ contrariatur, cum ideæ creaturæ rationalis repugnet, ad unum oppositorum cum fatali necessitate determinari d). Ast multum remota quibusdam for-

d) Limitatam hominis naturam non sufficit pro causa errorum allegasse. Eo enim hoc redit, ac si quis ita rationes subduceret: Si homo essentia non gauderet hominis, in ratiocinando non laboretur. Dicam quod res est: *Causa* est id, unde intelligitur cur aliquid existat. *Ratio* autem unde cognoscitur cur quid sit possibile. Limitatio ergo pro *causa* errorum nequit haberi. Remotissima tantum errorum possibilitas hinc deducitur. Ex intellectu dependet proxima possibilitas errandi. Nimirum, possibile proximum, quod etjam existibile vocant, (WALLERII Syst. Met. Cap. III. §. 163. pag. 191.) dicitur id, ad cuius existentiam præstandam sufficientes adfunt vires; atqui in intellectu ejusmodi adesse vires, vel potius virium defectus, per quos oriri possunt errores, loquitur experientia. Ergo. Ex sola vero possibilitate proxima vel existibilitate nondum intelligitur, an aliquid actu existat; posita namque virium sufficientia, quæ ad existibile requiritur, nondum ponitur earum applicatio ad esse

forte videtur hæc errorum ratio; consideret ergo, qui horum fontes propius cupit eruere, facultates illas, quibus animam ornavit naturæ Parens, ac statim videbit latere errores, quæ *possibilitatem* in intellectu, dum vero oriri, cum illum pravæ voluntatis adfectiones & turbulenti animi motus a ferendo de rebus recto iudicio detrahunt e). Cumque hi in singulis subjectis variant, diversa hinc prodit errorum forma. Interdum enim sunt manifesti, suaque se produnt absurditate; haud raro autem pallio veritatis tanta arte sunt involuti, ut suavitate sermonis & simulata veri specie, incautos animos in devia facile præcipites agere queant.

Meteora Philosophica hujusmodi veritatum monstra mos est vocare; sicut enim cœli meteora (loquor illa, quæ *emphatica* dicuntur f) præter speciem quam

A 2

refe-

sectum præstandum, sine qua permanebit existibile. Errorum ergo actualitas aliunde, quam ex intellectu erit repetenda. Præter intellectum vero & voluntatem, alias non admittunt Eruditi facultates animi primarias. Non ex intellectu dependet actualitas errorum. Ergo existentia errorum voluntati debet originem. Ita nos rem concipimus. Digna sane est, quæ ulteriori indagine perlustretur. Nobis illam altius rimari per instituti limites non licet.

e) Non eadem hac de re fuit eruditorum sententia; quidam enim errorum causam ad intellectum unice retulerunt. Alii in alterum prolapsi extremum, voluntati totam rem adscribunt. Quæ de re ulterius conferatur WALCHII Lexic. Phil. Art. Vorurtheilen pag. 2799. f) Cfr. WALCHII Introd. in Phil. Lib. II. C. III. §. 39. pag. 259.

referunt vel nihil continent, vel naturam fortiuntur plane diversam, sic illa veritatum radiant similitudine, ast:

Cordæ falsis atque vanis imbuunt

Tantumque linguas instruunt g).

Lætum scientiarum progressum quantum impediunt hujusmodi *Meteora* dici vix potest. Formam enim dum mentiuntur veritatum, facilem impetrant assensum; eorum præcipue, qui fœcundæ imaginationi plus quam rationi servire assueverunt. Probata aliis connectuntur veritatibus, naturamque induunt ratiociniorum. Sic paulatim serpit venenum, donec occulta vis in apertam erumpit flammam. Talia enim ratiocinia instar principiorum demonstrandi adhibita, mira tandem lascivientis ingenii somnia protrudunt.

Sistit præsens Opella nonnulla *Theologiæ Naturalis Meteora*. Si enim in ulla Scientia, certe in illa maxima eorum deprehenditur seges; quippe quæ, agens de Ente ultra quod ascendere nequit ingenii nostri curiositas, apicem constituit cognitionis humanæ. Facile igitur sub obtentu veritatis in errores præcipiti lapsu ruere queunt mortales. Valet hoc imprimis de iis, quorum oculos non illustravit splendidus religionis fulgor, gentiles puta Philosophos, quibus Doctrinam de Ente primo ac perfectissimo curæ cordique fuisse novimus. Hi enim splendida haud raro
de

g) BRÜCKERI Hist. Crit. Phil. Tom. III. pag. 284.

de Deo jactarunt verba, quæ tamen impiæ potius scenæ, quam veritati serviebant. Cumque illa haud raro horum fuerit vis, ut non paucos Christianæ fidei viros, adolescente adhuc Ecclesia, in assensum allexerint *b)*, operæ prætium judicavimus, quoad id fieri potest, *Meteora* in horum scriptis obvia investigare. Causas variorum errorum, qui in Ecclesia exstiterunt, hoc ipso innotescere suspicamur. Quod, quantum ad ferat utilitatem, nemo non videt *i)*.

A 3

Dein,

b) Egregie in hanc rem vastæ eruditionis Vir JO. LAUR. MOSHEIMIUS Commentario De turbata per recentiores Platonicos Ecclesia §. 5. pag. 7. *Utinam semper ita id fecissent Philosophi Christiani, (nim. repudiassent ea, quæ Christi repugnarent præceptis) quemadmodum decebat, nec externa, quadam dogmatum & institutorum similitudine, decepti fuissent, ut pro Christianis haberent, quæ ad speciem tantum Christiana videbantur. Sed obstetit illis, partim amor Philosophiæ, partim imperitia & ingenii imbecillitas, ne cuncta rite expendere; ex quo evenit, ut in Christianam multa transferrent Philosophiam, quæ toto genere a Christiana disciplina dissident. In doctrina morum Stoicos potissimum probabant, quod Pantani, Clementis & aliorum exemplis constat - - In dialecticis Aristotelem ceteris præferebant - - De Deo, de geniis, de Anima neminem arbitrabantur melius Platone præcepisse - - Atque hoc erga Platonem studium tantum apud eos poterat, ut non modo ejus lectionem suis imprimis commendarent, verum etiam in disputationibus cum doctrinæ Christianæ adversariis, ejus sese auctoritate regerent, nec contendere vererentur veteres Platonicos, ut Augustini verbis utar, si hanc vitam rursus agere possent, paucis mutatis verbis ac sententiis, ad Christianam religionem accessuros esse.*

i) Cfr. MOSHEIMIUM 1, c. pag. 4. §. 1,

Dein, quid in hac materia recentioribus visum fuerit considerabimus.

Quod reliquum est, nostra facimus ista CENTNERI: *Rogo ut si quid in his lucubrationibus duriuscule dictum in aliquem fuerit, quod certe nolim, aut plane aberratum, id in meliorem partem interpretetur Lector talemque me putet Meteoroscopum, qui quo longius distat a cacuminibus Heliconis, eo radicibus ejus propior, multa non videat, quæ aliis sunt perspicua. At tu, qui nimium dicax es censor, apage ne per te luminibus officiat.*

§. I.

Priusquam tractationem rei adgredimur, in originem atque notionem *Meteor* Philosophici uberius inquirendum. Descendit vox a Græca voce *ιδέα*, quod ab *αιωρον*, designat *vas pensile suspensum*. Hinc *μετώρος*, *sublimis, editus, suspensus k*). Hanc ob rem voce *μετώρος* usi sunt rerum naturalium scrutatores, ad designanda phænomena, quæ in aëre conspiciuntur, & quorum dubiam tantum habemus cognitionem. Recentiores ampliorem vocis induxerunt significatum, omnes mutationes a natura in aëre factas *illa* significantes *l*), quæque vel *veræ* sunt vel *apparentes*. *Illæ* innunt omnia vera & qua indolem rite cognita phænomena superius conspicua. *Hæ* designant illos eventus in sublimi positos, quos *dubiæ cognitionis*.

k) WALCHII Lex. Phil. Art. Meteors. pag. 1796. l) WALCHII Introd. in Phil. Lib. II. Cap. III. pag. 259.

gnitionis vocavit ARISTOTELES m). Jam ob quãdam rei cum posteriori hoc significato similitudinem, facta sunt *Meteora orationis*, quæ primum idem quod ὑψηλά, *res in oratione sublimes* denotabant n). Nimum autem invalescente illo Rhetorum more, orationibus quavis data occasione Cœli meteora inferendi, illud inter ὑψηλά & *meteora* statutum est discrimen, ut *hæc*, teste VERENFELSIO o) designarent *dicta in speciem sublimia; re autem vera inania atque vitiosa p)*.

§. II.

m) VOGELII Cyclop. Phys. p. 66. n. 1. a Cel. CENTNERO citat. n) WERENFELSII Dissert. de *Meteoris Orationis* p. 271. §. I. qui Longino Rhetori, hanc distinctionem acceptam refert. Qui pleniorẽ desiderat hujus rei cognitionem, adeat CENTNERI *Comment. de Meteoris Philosophico*, cujus præclara hac in re sunt opera. Nos horum vestigia secuti, licet interdum, pro ratione instituti leviter desistentes, ea tantum adferimus, quæ proprius ad nostrum pertinent institutum. o) Loc. cit.

p) Non abs re erit, quãdam hujus generis adferre *meteora*. Sic pro *meteoro Orationis* habenda sunt illa CLAUDIANI (Lib. de raptu Proserpinæ)

*Inferni raptoris equos, afflataque curru
Sidera Tanario, caligantesque profunda
Junonis thalamos audaci promere cantu
Mens congesta jubet.*

De quibus ita WERENFELSIUS, Lib. c. p. 307. *Ambitiosa illa epitheta: Raptor infernus, currus Tanarius, thalami caligantes, Juno profunda, cantus audax & mens congesta, plus sonant, quam significant. Quomodo interpretabimur ista: mens*

§. II.

Duo in quavis oratione observanda esse docent Rhetorum filii. *Dicta* nimir. & *enunciationes* quibus constat oratio, tum *ideæ* atque *res* quæ harum ope effertur, quæque vario modo connexæ, propositiones sententiasque constituunt philosophicas. In utroque vitiosa apparere potest sublimitas. Atque hinc nova resultat *meteori* divisio in illa, quæ verbis seu enunciationibus atque forma loquendi sublimitatem mentiuntur, & proprie *meteora orationis* dici queunt; vel etiam, quæ in ideis & propositionibus earumque inter se comparatione, vitiosam continent sublimitatem; quæque *Meteora Philosophica* haud incommode vocantur. Ut vero horum natura atque diversitas facilius innotescat, quid in Philosophia *sublime* vocetur, paucis enucleandum. No.

congesta jubet promere cantu equos & sacra curru afflata? Maluisset, Poëta nobis cecinisset, infandum Plutonis facinus, cruces horrendi raptoris manus, durissima brachia, que Jovis filiam, unicum Cereris delictum, Deam perpetua luce dignam corripuerunt. - - Nihil horum in isto Claudiani exordio videmus. Eadem ratione pro *Meteoro Orationis* habendæ sunt varix enunciationes, e g. Cum de illis, qui convivii interfunt, dicitur, quod Bacchi munera hauriant Cereremque consumant; Sagittæ vocantur penatæ mortes, vultures sepulcra animata. Plane vero ridicula est illa *Sedulii* paraphrasis, qua Cantorem in Ecclesia indigitat: *quod decabordo Psalterio inter beati dogmatos choros, Davidica modulationis cantus exeret.* Plura hujusmodi *Meteora* legi possunt apud WERENFELSIUM, Dissert. cit. qui ex Atheneo Lib. III. p. m. 98. 99. aliisque auctoribus multam illorum congestit nubem.

Norunt omnes eam esse indolem notionum philosophicarum, ut in earum repræsentatione, continua serie a simplicibus & menti quasi innatis ascendamus ad superiores & ex his compositas. Harum diversa combinatione novas elicimus ideas, priorum cognitionem necessario supponentes; atque hac insitimus via, quousque tulerit finitæ mentis conditio. Per gradus itaque a simplicissimis cognitionis nostræ principiis, ducimur ad altiora, quæ ut rite intelligantur, horum cognitionem prærequirunt. Atque hinc liquet, quid in Philosophia *sublime* denotet. Quo enim plures requiruntur ideæ subnexæ ad aliquam notionem explicandam, eo magis illa est a cognitione remota eoque sublimior. Hinc *sublime in Philosophia* vocamus *illas propositiones, quæ nisi cognitæ ordine aliis compluribus, intelligi nequeunt*. Unde simul apparet, duobus potissimum modis propositiones dici posse sublimes. Sunt enim *qua materiam sublimes*, si plures supponunt ideas inferiores, seu *principia cognoscendi*, ut prædicati ad subiectum relatio intelligatur; vel etiam, *qua modum demonstrandi, formam voces*, si plurimis egent *principiis demonstrandi*, ut certitudo relationis inter prædicatum & subiectum cognoscatur q). *Illæ ergo sublimitas inest ipsis*

B

pro-

q) Licet principia cognoscendi etiam sint principia demonstrandi, attamen per omnia hæc duo non recipiuntur. Enim vero multa sunt demonstrandi principia, (WOLFFII Phil. Rat. Part. II. Sect. I. Cap. II. §. 562.) quæ cognitionem objecti non conferunt, sed illam supponunt. Immo cum differentia sit inter cognitionem subiecti nudam, & certitu-

propositionibus; hæc illis inferitur per demonstrationem.

§. III.

Meteora Philosophica definimus *propositiones, que sublimitatis philosophica speciem referunt, in recessu autem subtile continent vitium r*). Cumque propositiones sublimes sint, vel in respectu ad *principia cognoscendi*, vel etjam intuitu *principiorum demonstrandi*; palam est, meteora philosophica duplici modo *sublimitatem* mentiri, nim. *vel qua materiam*, si falsis superstructa sunt *principiis cognoscendi*; *vel qua formam*, si erroneis inædificantur *principiis demonstrandi*, seu si demonstratio *sublimem scientiam* mentitur; quod triplici modo fieri, docet CENTNERUS s). Scilicet:
Me-

dinem cognitionis, palam est, principia cognoscendi duplici respectu posse considerari; Nimir. vel quatenus adferunt nodam objecti cognitionem, & *principia cognoscendi pura* vocari queunt, vel quatenus forma demonstrationis induta, certitudinem cognitionis adstruunt & *principia demonstrandi* dicuntur. Hæc ideo observanda sunt, quod ad distinctam meteororum philosophicorum differentiam, in sequentibus exhibendam, plurimum conferant.

r) Definit Cel. CENTNERUS Lib. c. §. 37. p. 40. *Meteororum Philosophicum per propositionem cujus demonstratio sublimem scientiam mentitur*. Cum vero per illam definitionem restringatur *sublime philosophicum* ad solas demonstrationes, quod tamen latius se extendere §. II. evicimus; fatius duximus aliam huic substituere, ex qua facile deduci queunt cujuscunque generis meteora.

s) L. c. Cap. III. §. 38. pag. 42.

Meteorum Philosophicum aut *scientiam in sublimi*, aut *sublimitatem in scientia*, aut *utrumque mentitur*. Illud obtinet, ubi propositio sublimis qua materiam, superstruitur principiis, quæ subtili laborant vitio. *Istud*, ubi certa quidem sunt principia, sed propositio non est in se sublimis *). Hoc vero, ubi nec propositio est sublimis, nec deductio demonstrationis vera.

Atque hæc sufficiant ad explanandam notionem & differentiam *Meteorii Philosophici*. Ut vero facilius de illis, quæ in Theologia Nat. apparent *Meteoris*, ferri queat iudicium, sequentes regulæ observandæ sunt.

§. IV.

Propositio, quæ in se & absolute spectata vera est & sublimis, in falso vero adparet systemate, juxta cuius nexum explicata, alium quam præ se fert sensum induit, pro Meteorio Philosophico est habenda t). EX

B 2

nexu

*) Vid. §. II.

t) Exemplum hujusmodi *Meteorii* nobis præbet libertas, a Stoicis Deo animæque vindicata (cfr. BRÜCKERI Hist. Crit. Phil. Tom. I. Part. II. Lib. II. Cap. IX. p. 931.). Licet enim radiis veritatis extra fulget eorum hæc de re sententia, illam tamen plus impiæ scenæ, quam veritati servire perspiciet, qui nexum systematis Stoici considerat. Egregie hanc rem ex eorum mente explicat Cel. CENTNERUS Lib. cit. Cap. I. §. 22. p. 21. Cujus hæc verba: *Libere dicitur agere Deus, quia a nullo principio externo cogitur, sed agit propter se?* (Quod vero hoc recte inferitur, patet ex verbis Senecæ, quæ in hanc rem adfert BRÜCKERUS, l. c.: nec Deus ob hoc minus liber est, ipse enim ne-

nexu enim antecedentium cum consequentibus, mentem Auctoris interpretari jubent Hermeneutarum regulæ; adeoque nexus systematis pro principio cognoscendæ propositionis sumi potest. Ast propositio, falsis superstructa principiis cognoscendi, est *Meteorum Philosophicum* (§. III.); idem ergo censendum de propositione, quæ in tali adparet Systemate, ut juxta ejus nexum alium induat sensum, quam primo intuitu habere videtur u).

§. V.

Ex illis quæ §. III. ex CENTNERO adduximus, sequentes etjam eliciuntur regulæ: *Meteorum Philosophicum* producit, 1) qui principia prima demonstrare conatur, quippe quæ non sunt in se sublimia, & tamen per demonstrationem in numerum sublimium pro-

cessitas sua.) *Propter se vero agit, quando pro natura totius agit. Quæ pro natura totius eveniunt, dependent a fato. Quæ ex fato fiunt, non possunt non ita fieri, h. e. necessario fiunt.*

u) Expressam hujusmodi *Meteorum* mentionem non facit Cel. CENTNERUS, quippe qui ad sola principia demonstrandi sua refert *Meteora*. Cum vero multa essent veterum Philosophorum effata, non exigua veritatis specie fulgentia, mera tamen sunt *Meteora Philosophica*, quæ ad Meteororum species a CENTNERO allatas, commode referri nequeunt; nos consultum duximus principia cognoscendi seorsim a principiis demonstrandi considerare. Ad illa refertur ea *Meteorum* species, quam modo attulimus §. III. ad hæc vero pertinent omnia, quæ a CENTNERO in medium ponuntur *Meteora Philosophica*,

propositionum transferuntur. 2) Qui in forma demonstrationis ex principiis evidentibus quidem thesin deducit, subinde tamen, vel in convertendis propositionibus, sive de industria sive imprudens fallit, vel denique sophismate utitur. 3) Idem etiam de illis habendum, qui vel notionibus abundantibus, vel contra incompletis utuntur, vel notiones adhibent deceptrices, vel denique ratiocinia sua ingredi patiuntur terminos vagos, improprios & inanes, vel vitium subreptionis committunt, & sic porro w).

§. VI.

Ex his patet, quodnam inter *errores & Meteora Philosophica* intercedat discrimen. Est namque *error assensus propositioni false datus*; adeoque latius se extendit, cum e contrario *Meteora Philosophica*, sub specie tantum veritatis fallunt. Illi etiam facilius se produnt, & sic haud difficulter evitantur, hæc magis latent, & simulata veri specie multis illudunt. Quæ cum ita sint, nihil utique decedit veritati dogmatum, etiam summorum, licet detegantur *Meteora* ab illis jactata, qui in his tractandis versati fuerunt. Haud raro enim evenit, ut conceptus nobis formemus diversos a rebus repræsentatis, qui utut fulgeant veritatis specie, hæc tamen salva & possunt & debent repudiari. Id namque eo intenditur, ut

B 3

inju-

w) Qui horum exempla desiderat, adeat Auctorem sæpius nominatum, qui toto Cap. III, multam eorum collegit nubem.

injustis adversariis elabendi via præcludatur, qui simulac unicam assertionem, qua adstruitur vel explicatur thesis, exceptioni vident obnoxiam, inhonestam sibi statim vindicant victoriæ gloriam. Videant ergo, quibus negata vis vel levissimarum argumentationum fudes est in oculis, an id sit statuere ex rerum meritis, nihil sine ratione, omnia ex caritate. Cautelæ usus patebit in sequentibus.

§. VII.

His adumbratis facilius nobis ad ipsum institutum patebit aditus. Cumque haud exigua sit fama Theologiæ, quæ prisca ætate in orientali mundi plaga vigeat; haud incongruum foret, præcepta *Theologiæ Naturalis*, qualia antiquissimis exstiterunt temporibus, indagare. Neque pauca in illis obvenire simulacra veritatum arbitramur. Quoad enim antiquiorum relationibus in re ambigua stare licet, plerique eorum, qui inter gentiles extra vulgum sapuisse feruntur, existentiam & varia unius Dei attributa diserte docuerunt, modo fucus abesset verbis. Sic de vetustis *Chaldeorum Philosophis* testatur *Diodorus Siculus* x) illos statuisse: Deum esse omnium Regem & parentem cujus providentia universorum ordo atque ornatus factus est; quæ, si vocum significatui adhærendum, sobria ut nihil supra, *Perse* licet multis sacra fecerint Diis y), unum tamen

x) Lib. I. p. 24. aliisque passim locis. y) CUDWORTHI Systema Intellectuale Cap. IV. §. 16. p. 325.

men in omnibus maxime perspicuum aliisque præstantiorem *Mithræ* nomine adorabant z). Et licet hoc nomine solem intellexerint antiquissimi Persarum a) illos tamen, qui meliori pollebant ingenii acie b), præcipue vero *Zoroastrem* c) inter Persas doctrinæ glo-

z) BRUCKERI Hist. Crit. Phil. Tom. I. Lib. II. Cap. III. §. 10. p. 167. a) BRUCK. Loc. cit.

b) *Magi* dicti sunt, qui inter Persas ante Zoroastri tempora eminuerunt, qua de re *Hesychius*: *Μάγον τὴν Θεοσεβὴν καὶ Θεόλογον καὶ κέρει οἱ Πέρσαι λέγουσι*. Quorum originem variaque munera sedulo investigavit BRUCKER. l. c. C. III. §. 8. & 9. An duo hi principia universi induxerint, valde, licet res ab utraque parte incerta sit, dubitat CUDWORTHUS. Cujus rationes vid. in Ejus Lib. c. Cap. IV. §. 13. p. 247. seq.

c) Sunt, qui systematis dualistici defensores in Zoroastre se invenire putant. In quibus eminet Cel. BAYLE. *Diction. Histor. & Critique Art. Zoroaster* Tom. IV. not. f. p. 2928. seq. nec desunt, qui ex altera parte longius progressi contendunt Persas a Zoroastre institutos, uni summo Deo rerumque omnium Conditori supplicasse, & huic tamen malum quendam genium non dissimilem illi, cujus meminit facer Codex adjunxisse; inter quos *Thomas Hyde Libro de Religione Persarum* Cap. XX. p. 161. Prior sententia siculneis admodum nititur principiis. *Plutarchum* enim quem compellat *Vir Celeb.* illum vel male intellexisse vel non dextre interpretatum fuisse, patet ex luculento ejus testimonio *Lib. de Iside & Osiride* p. 370; Dabimus locum qui CUDWORTHUM legenti sese obtulit: Ἐπεισι δὲ χεῖρος ἐμαρμέιος ἐν ᾧ τὴν ἀειμάνιοι, - - ἀνάγκη φθαίρειαι παντεπᾶσι καὶ ἀφάνισῆναι; *Instare vero fatale tempus, quo necesse sit - - Arimanium omni-*

gloria eminentem, Deum dixisse Patrem atque conditorem omnium rerum, abunde docet CUDWORTHUS *d*), adducto ex Porphyrio testimonio Eubuli, quibus haud leviora addit MOSHEIMIUS *e*). Ut vero vetustam gentis suæ religionem hoc modo eo facilius emendaret, Numina eorum popularia ita ad suas rationes aptabat, ut eodem quo illi, summum quem loquebatur Deum nomine ornavit, atque in sole ab illis Mithræ nomine culto, imaginem Dei maximaque Divinitatis vestigia adparere asseruit. Qua de re testem habemus Maximum Tyr. *f*) a CUDWORTHO citatum, cujus hæc sunt verba: *Πέρσαι μὲν πῦρ, ἄγαλμα ἰΦήμερον, ἀκόρετον καὶ ἀσηφάγον. Perse ignem colunt imaginem, quæ unum durat diem, rem voracem atque insatiabilem.*

Atque

no perai atque aboleri. Quod an Deum illimitatæ potestatis, an vero genium arguat, inferioris fortis, judicent alii. Altera de Diis Persarum sententia injustum Hydei studium dogmata Persarum cum Divinioris Scripturæ placitis conciliandi, abunde prodit, adeoque vel hinc sublestæ redditur fidei, Mediam inter has viam elegit MOSHEIMIUS dum statuit Persis unum fuisse summum & æternum Deum, qui duos ex sese, nescio quo modo, produxit Deos, quorum alter res erogat & administrat humano generi utiles & necessarias, alter noxiis & perniciosis deletetur. Quam sententiam antiquorum Scriptorum testimonio demonstratam vide in *notis ad CUDWORTHUM* p. 249.

d) Lib. c. Cap. IV. §. 16. p. 325. *e*) In *notis ad hunc locum* p. 328. *f*) *Dissert.* XXXVIII. p. 371.

Atque sic *Meteororum Theologiae Naturalis*, quæ apud hos viguit, non incommoda esset nostro instituto peruestigatio: præsertim cum hæud pauci, inter quos *Apulejus* g) aliique recentiores b) statuunt ipsum *Pythagoram*, in itinere versus plagam mundi orientalem constitutum, Zoroastrea dogmata imbibisse, eoque fontes Philosophiæ Græcanicæ in hujus placitis delitescere sibi persvadeant. Ast dolendum, pleraque quæ de sapientia Veterum traduntur talia esse, quæ assensum cauti & providi lectoris ægre queunt extorquere. *Tam remota enim (verbis utor BRUCKERI) est gens antiquissima, a temporibus istis, quibus res humani generis in acta relata sunt, ut vel sola vetustas, monumentis unde hauriri debet notitia de Philosophia Veterum longe major, causam incertitudinis apud providum lectorem excitare queat. Illa etiam quæ nobis supersunt monumenta, Græcis plerumque Scriptoribus suas debent natales, qui inventato exteræ gentis odio ducti, in narrationibus suis vestigia veritatis vix potuerunt sequi. Qui etiam proximis a nativitate Salvatoris temporibus degerunt Scriptores, omnia Veterum placita in rebus ad religionem pertinentibus cum suis comparare infano nisi sunt studio, quo Christianismo undique se latius diffundenti, facilius obviam irent i). Quæ res,*

g) Cfr. MORHOFII *Polyhist.* Tom. II. Lib. I. Cap. I. p. 8.

b) In his a Cel. BRUCKERO nominatur Auctor *Libri Hist. des Manichéens.*

i) In his nominasse sufficit *Porphyrium*, qui *Libro de Antro Nympharum* aliisque, quorum tamen maxima pars jam

res, quid ad labefactandam horum fidem faciat, nemo non videt. Arabum vero Scriptores, qui recentiori ætate gentis suæ scita pinxerunt, leviores sunt, quam ut in eorum fide queamus acquiescere. Præsertim cum tam dubiæ sint fidei illi Scriptores, ex quibus sua retulerunt. Tam densis ergo involuti nubibus, satius ducimus non multum Theologiæ horum gentium immorari, contenti, si ex illis, quæ jam adduximus qua partem innotescere queat, quid de illorum opinionibus sit habendum.

§. VIII.

Quod *Occidentalis Oræ incolæ* attinet, illorum placita aliquanto certius tenemus. Ad nostram enim ætatem pervenerunt scripta quorundam Philosophorum, aliorum vero fragmenta plurima in unum

deperdita, de Zoroastre tradidisse fertur. CUDWORTH, l. c. Fuit hic Scholæ Alexandrinæ addictus, cujus Sectæ præcipua in eo versabatur opera, ut ex Græcorum & Orientalium placitis mistum quoddam sapientiæ corpus construerent. Quam rem ingenua assimilatione illustrat *Justinianus Imperator*, dum illos Musicis comparat, qui nervos vario licet sono præditos, ita temperare norunt, ut suaviter & jucundus inde consensus enascatur. Cfr. *Celeb. MOSHEIM*, de turbata per recentiores Platonicos Ecclesia §. II. p. 5. Quod dubiam omnino hujus Sectæ reddit fidem. Quo vero in Christianos hoc fecerint animo, neminem, in historia philosophica leviter versatum, fugit. Cfr. *MOSHEIMIUM* Lib. nuper cit. §. 3. seq.

num collecta sistuntur. Eminent inter hujus regionis Philosophos ætate & eruditionis fama *Pythagoras*. E re itaque non erit illius de Summo Numine opiniones, paulo attentius scrutari. Ast difficultates etiam haud leves, in hoc negotio suboriuntur, quæ non sunt prætereundæ, dum modo caute & circumspecte in scrutinio tanti Philosophi procedere velimus. Nimir. tam sancte philosophemata sua servavit *Pythagoras*, ut nec illa, scripto quantum constat vulgaverit *k*) neque doctrinam traderit, nisi genuinis discipulis, quorum fides multorum annorum molesta exercitatione atque silentio erat probata *l*). Hi autem cum symbolica methodo a Præceptore scientiam mutuarint *m*), nec rite semper ejus mentem poterant assequi, nec ob datam promissi fidem cognita audebant evulgare. Sic multis, post excessum Philosophi, annis, & fere quoad perduravit ejus Schola, nihil literis confi-

G 2

gna-

k) Varie hac de re inter Eruditos disputatur. Nec desunt, qui plurima Scripta *Pythagora* tribuunt. *Laërtius* Lib. VIII. f. 6. tria huic vindicat volumina, *Pedæuticum* nempe, *Politicum* atque *Physicum*. Ab *Heraclide* Serapionis filio sex illi, teste BRUCKERO, assignantur Libri, nimir. *De universo*, *Sermonem Sacrum*, *De Anima*, *De Pietate*, *Helothalem*, *Crotonam*. Contrarium vero ex *Plutarcho*, *Josepho*, *Luciano*, *Porphyrio*, egregio argumentandi modo Cel. BRUCKER. probat.

l) De *Ἐξευδία* *Pythagoreorum* aliisque ad eorum historiam pertinentibus, vide BAYLE Lib. cit. Tom. IV. Art. *Pythagoras*. *m*) Vide sis Append. ad WALCHII Lex. Phil. p. 140.

gnatum. Qui itaque post hujus fata manum appulerunt ad designanda Pythagoræ memorabilia *n*), nihil præter ineptas fabulas & orales traditiones habuerunt, ex quo sua referrent. Quam ob rem in maximum venit discrimen, eorum, in ardua hac materia fides. Ab his sua mutuarunt, qui postmodum hanc tractarunt materiam, *Laërtius, Porphyrius & Jamblicus*. Quos præter ea, quæ jam observavimus, diversum doctrinæ genus, cui nomina dederunt, sublesta admodum reddit fidei. Fuerunt enim hi imbuti dogmatibus Scholæ Alexandrinæ, quorum testimonia incerta esse §. VII. not. *i*. observavimus. De cætero invidia ducti Salvatoris ejusque doctrinæ, dogmata Pythagoræ haud raro supra fortem ingenii humani extulerunt *o*). Nec certiora nobis hac in re tradunt scripta recentiorum ex impuris hisce hausta fontibus *p*). His ducti rationibus,

n) In his nominantur *Aristoxenus, Hermippus, Lysis* aliique. Inter quos tamen primi fuerunt *Lysis* atque *Archippus*, qui soli ex Schola Pythagoræ per invidiam inimicorum una cum Præceptore direpta, superstites, cavebant ne cum decessu Philosophi, omnia etiam oblivioni darentur ejus dogmata.

o) Egregie hanc in rem Cel. BRUCKERUS Lib. cit. p. 993. *Heic loci id quod ex re nostra est, monuisse sufficiat has ipsas Porphyrii & Jamblici vitas Pythagoræ, ex veteribus inepto studio & pessima consarcinatas fide fuisse, ut haberent asserimi impostores, quod miraculis maximis Servatoris & discipulorum ejus opponerent, & Pythagoram non minorem fuisse Christo JESU, demonstrarent.*

p) Ex nostratibus peculiari Libro philosophiam Pythæ

nibus, non quidem absolute Pythagoræ vindicamus illas de Deo opiniones, quæ illi communiter tribuuntur. Id solum pro vero sumimus, illas plerisque Pythagoreorum arrisisse multosque sequioris ætatis Eruditos sub hoc obtentu, in assensum rapuisse.

§. IX.

Quod *Pythagoras* unum statuerit Deum, unanimi fere Eruditorum, qui ejus fecerunt mentionem, consensu est evictum. Ex recentioribus præprimis huic rei demonstrandæ invigilavit CUDWORTHUS *q)*; licet in illis haud pauca desideraverit, qui accuratori judicii trutina rem considerare velit *r)*. Et si fides antiquioribus habenda, qui doctrinam illius exararunt, multa Pythagoræ sunt effata, quæ unius Dei agnitionem prodere videntur. Preces, quibus Summum Numen interpellavit, quæque aureis ejus carminibus continentur, id satis evincunt. Sic enim illas nobis exhibet MOSHEIMIUS *s)*:

C 3

O Ju

goræ exaravit olim Cel. Upsaliensis Professor *Joh. Schefferus*, quem tamen integrum lucem non hausisse, ex *Morhosis* accipimus.

q) Lib. cit. Cap. IV. §. 20. p. 44r. seq. *r)* Confr. MOSHEIMIUM in notis ad h. l.

s) Loc. cit. Non ignoramus, multa de hisce carminibus disputari. Nostra vero parum refert, si summa philosophiæ Pythagoricæ intimioris vel *esoterica* tantum illis contineatur. Pro scopo enim sufficit dogmata Pythagoræ, qualia ibi exhibentur, a plerisque huic vindicatas fuisse & sub

O Jupiter Pater, multis certe malis homines liberares,
Si omnibus indicares, quali quisque genio utatur.

Quod vero his precibus summum indigitaverit Deum, vel inde constat, quod teste Hierocle t). Jovis nomine honoraverint Pythagorei summum atque infinitum Numen, ex quo tanquam fonte prodierunt Dii inferiores, quos ad evitandam Atheismi exprobrationem a superstitionis sui temporis gentilibus, admisit.

Hanc Pythagoræ sententiam, una cum aliis connexis perhibent etjam ex Patribus, qui Ecclesiastici nominantur, Justinus Martyr, Clemens Alexandrinus atque Cyrillus. Dabimus verba hujus; ita enim ille u): ἰδὲ δὲ σαφῶς ἓνα τε εἶναι λέγει τὸν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ πάντων ἔργων, ἐργάτην τε τῶν αὐτῶν δυνάμεων, Φωστῆρα καὶ ψύχων ἢτοι ζωοποιήσον τῶν ὅλων, καὶ κύκλων πάντων κίνηση. Παρήκται δὲ τὰ πάντα παρ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν μὴ οἴτος

specie veritatis multis fucum fecisse. Incertum est, an *Phidolaus* vel *Lysis* aliusve Pythagoræ Auditor illa literis consignaverit.

t) Sic latine ejus habentur verba Comment. in Aurea Carmina p. 200. Solebant Pythagorei ΔΙΟΣ & ΣΗΝΟΣ nomine, universitatis hujus Conditozem & Parentem religiose insignire. Eum enim, per quem omnes existunt & vivunt, æquum est a potentia nomen accipere. Et interjectis nonnullis: ΔΙΟΣ nomen symbolum quoddam & imago entis, quod omnia condidit, in ipsa voce est; quum ii, qui primi nomina rebus dederunt, propter summam sapientiam, velut statuarii quidam optimi, nominibus ipsis tamquam formis, earum facultates & qualitates indicaverint. u) Lib. I. Adv. Julianum p. 30.

ὄντος εἰς τὸ εἶναι κίνησιν λαχόντα φαίνεται. Quæ sic reddit
 CUDWORTHUS: *Ecce perspicue dicit, unum esse u-*
niversi Deum, omnium principium, operatorem facul-
tatum, lumen, animam & vitam universi, sphaerarum-
que omnium motum: Nihil enim a se ipso movetur,
sed omnia ab eo deducta, & motum a non esse ad es-
se sortita cernuntur. Iisdem fere verbis hæc refe-
 runt reliqui, quos nominavimus, Patres. Quod ve-
 ro ex vetustis Pythagoreorum scriptis hæc defum-
 ferint, prodit *Dorica dialectus*, Pythagoreis admodum
 familiaris x). Tanta hæc fulgent veritatis splendore,
 ut si vim verborum sequamur, optima quæque de Py-
 thagora liceret sperare. At qui nexum dogmatum,
 quæ Pythagoræ ejusque affeclis tribui solent, penitus
 scrutatur, is facile perspiciet acutissimi ingenii Phi-
 losophum splendente verborum firmate, res longe
 deteriores comprehendisse. Quod ut clarius fiat, ha-
 bitum Systematis Pythagorici, quem prolixè depin-
 xerunt Eruditi, levi penicillo quam brevissime ad-
 umbremus. Commune huic cum *Jonicis, Eleaticis*
 & *Heraclito* fuit illud principium Physiologiæ, quod
 deinceps a Stoicis recoctum, Systematis Stoici fortit-
 tum est nomen y). Huic ille suos aptabat nume-
 ros,

x) Quod dialecto dorica plerumque usi fuerint Pytha-
 goras cum suis sequacibus, probat BRÜCKERUS Lib. cit.
 p. 1025. ex Jamblico, qui Cap. XXXIV. n. 241. prolixè de
 causa adhibitæ hujus dialecti differit.

y) Licet eundem duorum principiorum numerum (cause-
 ræ nimir. efficientis & subjectæ illi materiæ), admiserunt Phi-
 losophi tantum non omnes; diversa tamen id factum est ra-

ros, quorum similitudine in rebus explicandis, utebatur z). Hinc omnia quæ sunt, unum totum constituit, quod monada vocavit illamque duplici ornavit principio: *activo* nimirum & *passivo*; quorum illud, perpetuo influxu formaret *principium passivum*, materiam nempe crassiorem variæ mutationi obnoxiam. Activum illud principium specialiori ratione etjam monadis nomine insignivit a), & in hujus

tione. Unde tria præcipue Systemata Physiologica enumerantur. Dabimus hanc in rem verba BRUCKERI in summam collecta: Quidam duo sibi æternum opposita & essentiali discrimine adversa principia Deum & materiam admiscere. *Quod Systema dualisticum* vocatur, & Patronos habuit *Anaxagoram*, *Platonem* cum tota Academia Vetere. Alii duo ista principia uni toti incluserunt Deumque ita materiæ in uno toto, quod *chaos* dixere copularunt, ut hæc perpetua emanatione ex ejus sinu progrediretur, quod Systema *Emanativum* vocatur. Cumque *Zenoni* nec dualisticum nec emanativum placuit systema illud Pythagoreorum recoxit, statuitque Deum sive *causam efficientem & rationalem*, tam *arctè naturæ universi connecti*, ut *anima corpori ovoque vitellus inclusus est*, hancque vim esse *plasticam & formatricem materiæ intrinsecam & necessariam* docebant, ut ita necessaria & naturalis pars *chaos* Deus esset.

z) Legi merentur, quæ de numeris Platonicis Lib. cit. Cap. IV. §. 20. p. 444. n. 21. commentatur MOSHEIMIUS.

a) Hanc rem sequenti modo illustrat BRUCKERUS I. c. p. 1078. moment. 3. *Habere vero in se istam unitatem, quod unum & totum, Stoici, Veteres chaos dixere, non tantum ἀνομασιμόν, i. e. activum aliquod principium sed & principium passivum, nempe materiam crassiorem; sicque ἀγάδα γίγνι quidam*

hujus respectu materiam vocavit *Dyada*. Dyas vero varias modificationes per monadis influxum fortita mundi recepit figuram, quem *Triados* nomine indigitabat. Atque sic Deus Pythagoræ seu principium illud activum animæ erat mundi, quæ omnes in illo exercet operationes haud aliter ac in corpore anima humana. Sed entia prorsus immaterialia ignorabant omnes antiquiorum, quippe qui ἀνώματον & spirituale opponebant materiæ tantum crassiori *b*). Dei ergo naturam explicaturi, subtilissimam & non naturalem fecerunt ignem, quem credebant idoneam ad crassiorem materiam permeandam informandamque *c*).

D

§. X.

a monade, hancque eo sensu esse hermaphroditum & a potiori parte cognominatum Deum; sed si id NB. quod activum formativum & movens est, a passivo informi & mobili distingvatur; tunc dyadem illam monadi opponi, totamque diversam esse, sicque monadis notionem designare partem spiritualem, (sensu scil. Pythagoreo & Stoico) dyadis materiam crassiorem delineare. Hinc facile componitur dissensus inter CUDWORTHUM ejusque Commentatorem, quem vide Lib. cit. p. 446. not. Moment. 2.

b) MOSHEIMII notæ ad CUDWORTHUM Lib. cit. Cap. I. §. 27. p. 36. n. 3.

c) Huc pertinent illa *Cyrilli & Justinii* verba, quibus Deus ex mente Pythagoreorum vocatur ἐν ἁπλοῦ Φωσῆ illuminans lumen in cœlo. Quid vero hoc est aliud, quam subtilissimus ignis,

§. X.

Atque ex his ferri potest sententia de magnificis illis quibus Deum ornarunt Pythagorei attributis. Dei quidem *unitatem, omnipotentiam, mundi ab illo originem, providentiam* cæteraque evidenter loquuntur, sed sensu a veritate remoto. Unitatem enim Dei ut vi Systematis assererent necesse erat; omnia enim illis sunt unum, illaque unitas duobus constiterit principiis, *activo* seu Deo & *passivo* seu informi materia illi subjecta. Eadem ratione mundi a Deo originem admittebant, non quidem per productionem entis a mera possibilitate ad actualitatis statum, seu creationem ex nihilo; sed per continuam agitationem principii activi, ex qua figuram variasque modificationes sortiretur materia informis. Idem etiam de reliquis, quæ Deo vindicarunt attributis tenendum; de quibus sic jure dici queat, quod verba sint prætereaque nihil.

Cum itaque dogmata, quæ de Ente summo tradidit Pythagoras, sublimes sint propositiones (per præfat. & §. II.) quæ veritatis figuram primo intuitu sustinent, sed per Systematis receptæ nexum, alium induant significatum (per demonstr.) sùdo clarius patet: Philosophum ejusque sequaces pura jactasse meteora Philosophica (§. VI.).

§. XI.

Quæ cum ita sint facile perspicitur; quantum a vero deflexerint, qui fulgentibus Pythagoræ effa-

tis permoti, nescio quæ diviniore sapientiæ vestigia in illis se invenire putarunt. Inter quos præprimis memorandi Antistites Ecclesiæ primorum Seculorum, quorum præposterum & nullis limitibus circumscriptum, in gentilium Philosophorum placita studium communem eruditorum sequioris ætatis excitavit quærelam d). Bono in religionem hoc fecerunt animo antiqui Patres; sicut enim magna erat apud ejus ævi homines, fama Philosophorum, sic nulla aptior ad persuadendum via, quam si horum effatis Christianæ religionis dogmata potuerint probari. Mirum quidem est hos, qui systematum philosophicorum eo tempore habuerunt copiam, adeoque verum eorum sensum facillime potuissent investigare, in hæc devia & præcipitia fuisse prolapsos, aut quid est quod piæ fraudis apud illos non inusitatæ, prætextu nequeat excusari. Maxime autem his se passus est seduci Justinus Martyr, qui unitatem Dei probaturus, in robur demonstrationis, ad illa provocat Pythagoræ verba, quæ §. præced. ex Cyrillo desumpta exstant: Sic enim ratiocinatur: ἐν δὲ καὶ σαφέστεραν ἀποδείξιν περὶ ἐνὸς Θεοῦ τῆς πυθαγόρου δόξης ποιεῖτε γινῶναι, ἀκούετε τῆς αὐτῆς δόξης· ἔγω γὰρ εἶφη, ὁ μὲν Θεὸς εἷς· αὐτὸς δὲ ἕχ' ὡς τινες, ὑπονοοῦσιν, ἐκπὸς τὰς διακοσμήσις, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ὅλος ἐστὶ ὅλω τῷ κύκλῳ, ἐπισκοπῶν

D 2

d) Apposite ad hanc rem Cel. BRUCKERUS Lib. cit. Tom. III. p. 355. Ita vero cum meteora orationis sequerentur, non potuerunt non frequentes in ratiocinando labi, cum nihil magis ratiocinationem severam impediatur quam verba turgentia & nubes potentia.

πάντων πάντας τὰς γενέσεις ἐστὶ, κρᾶσις ἑὸν τῶν ὅλων, αἰώνου, καὶ ἐργάτης τῶν αὐτῆ δυνάμει καὶ ἔργων. ἀρχὴ πάντων, ἐν ἑνὶ ἕνα ἄνω Φωστῆρ, καὶ πάντων πατῆρ, νῆρ καὶ ψύχαισι τῶν ὅλων, κύκλων ἀπάντων κινήσις ἔπο μὲν ἔν ὁ Πυθαγόρας ε).
 Quam ficulneo autem argumento sua superstruxerit ratiocinia, vir ceteroquin pietatis & eruditionis laude insignis, satis ostendunt quæ §. IX. de intimiori dogmatum Pythagoricorum habitu observavimus.

§. XII.

Hæc circa Pythagoreorum, de attributis Entis Summi, opiniones, observatione digna. Addimus his ipsam Dei definitionem a Pythagora suppeditatam, quam post Ciceronem f) *Lactantius* omnesque fere alii his exhibent verbis: *Deus anima est, per universas mundi partes diffusa, ex qua animi nostri carperentur.* Quæ verba paulo clarius absurditatem produnt suam, adeo ut ne *Meteora* quidem philosophica illa diceres. Jure itaque mireris, extitisse inter eruditos, qui nimio in Pythagoram studio abrepti, vel mentis potius involuti tenebris, ex his etjam, lucem Divinis dogmatibus nisi sunt fœnerari. Exemplo inter alia erit *Salviani*, *Massiliensis Presbyteri*, pius quidem & sincerus, ast va-

nous

ε) Orat. ad gentes p. 18. Ed. Paris. Eadem fere ratione unitatem Dei adstruit *Clemens Alexandrinus* Paten. ad gentes p. 417. quæ libris *Stromatum* adjuncta deprehenditur.

f) De natura Deorum Lib. I, Cap. XII.

nus simul & fere ridiculus conatus g), qui ex hac
 definitione Dei, Providentiam ejus optime demon-
 strari posse putavit. Dabimus ex BUDDEO b) ver-
 ba ejus, cum rarissimus sit ipse liber. Ita vero ra-
 tiocinatur: *Probumus igitur, ne illos quidem de incur-*
iositate ac negligentia ista sensisse, qui verae religionis
expertes, nequaquam utique Deum nosse potuerunt, quia
legem per quam Deus agnoscitur nescierunt. Pytha-
goras Philosophus, quem quasi Magistrum suum philo-
sophia ipsa suspexit, de natura ac beneficiis Dei disse-
rens, sic locutus est: Animus per omnes mundi par-
tes commeans atque diffusus, ex quo omnia, quæ
nascuntur animalia vitam capiunt. Quomodo itaque
mundum negligere Deus dicitur, quem hoc ipso scilicet
satis diligit, quod ipsum se per totum mundi corpus in-
tendit? Quod viri ratiocinium, an plus contineat
pietatis an absurditatis haud facile quis dixerit i).

Ex his patet quam perniciosos, *Meteora Philo-*
sophiæ Pythagoricæ in Ecclesiam Christianam, habue-
 runt effectus. Sunt etiam plurimi qui ex ejus fon-
 tibus

g) De gubernat. Dei Lib. I. pag. m. 3. 4.

b) THES. De Atheismo & superstitione Cap. VII. p. 547.

i) Egrege hanc in rem Cel. BUDDEUS, L. c. p. 548.
Incante, admodum & Pythagora & Stoicorum ista effata buc
irabit (Salvianus) quippe qua Deum mundi esse animam sup-
ponunt, adeoque Atheismo tertio modo patrocinantur; unde &
providentiam eo sensu comprobant, quo & Athei eam haud diffi-
culter admiserint.

tibus manarunt, alii errores k), qui tamen partim ad Revelatam pertinent Theologiam, partim talibus superstructi sunt Pythagoreorum principiis quæ apertam involvunt falsitatem, atque ad nostrum non pertinent institutum. Nostrum ergo non est per hæc dumeta reperere hasque colligere spinas.

§. XIII.

k) Exempli loco nominamus Gnosticorum errores, nec non Carpocratis, Epiphani, Prodic, aliorumque nefanda scelera, quæ impio Pythagoræ dogmati de *Metempsychosi*, seu animarum in alia corpora, sive hominum sive brutorum, post dissolutionem, migratione (WALLERII *Psycol. Rat. C. III. S. 97. p. 177.*) suos debent natales. Qua de re luculentum existat Theodoretii testimonium *Epit. Divin. Decret. tit. de Judic. Pythagoras animarum in corpora transitus fabulatus est, dicens eas non solum in corpora brutorum, sed etiam in arbores transire. - - Hinc Manes, & quæ eum præcessit, impiorum Gnosticorum hæresis, accepta occasione, dixerunt hoc esse supplicium. Scelerati autem Carpocrates & Epiphani & Prodicus, & Cajoni, suillam plane vitam constituentes, dicebant, animas in corpora transmitti, ut per libidinem & omnem intemperantiam unumquemque Angelorum mundi conditorem colerent.*

